

SİYER ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF SIRAH STUDIES

SAD • ISSN 2547-9822 • e-ISSN 2791-6138
Sayı: 12 • Ocak 2022
Issue: 12 • January 2022

Abdullah b. Cahş

Abdullah b. Jahsh

Fahrettin Haliloğlu*

Muhammed İhsan Hacıismailoğlu**

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi/Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 15 Kasım 2021/Date Received: 15 November 2021

Kabul Tarihi: 7 Aralık 2021/Date Accepted: 7 December 2021

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Fahrettin Haliloğlu-Muhammed İhsan Hacıismailoğlu)

* Arş. Gör., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı/ Res. Assist., Hitit University, Faculty of Theology, Department of Islamic History, fahrettinhaliloğlu@hitit.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1262-1624

** Öğr. Gör., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı/ Instructor Asst., Hitit University, Faculty of Theology, Department of Islamic History, mihsanhaciismailoğlu@hitit.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2279-385X

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial License

Öz

İslâm'ı doğru anlamak ve Hz. Muhammed'i (sas) daha yakından tanımak için sahâbîlerin hayatlarını incelemek büyük önem arz etmektedir. Zira sahâbîler, vahyin nüzulüne şahit olmuşlar, Hz. Peygamber'i bizzat görmüş, tanımış ve İslâm'ı doğrudan ondan öğrenmişlerdir. Sahâbeden Abdullah b. Cahş da İslâm'ı ilk kabul edenlerden biridir. O, İslâm'ın gizli tebliğ edildiği dönemde Allah'a ve onun Peygamberi'ne iman ederek Kureyş müşriklerinin tehditlerini göze almış ve İslâm'a büyük hizmetlerde bulunmuştur. Batn-ı Nahle Seriyyesi ile Bedir ve Uhud gazvelerine iştirak etmiştir. En büyük arzusu olan şehadete ise Uhud'da erişmiştir. Hz. Peygamber'in akrabası olmasının yanı sıra aynı zamanda onun güvenip itimat ettiği ve istişarede bulunduğu insanlardan biri olmuştur. Bu çalışmada ulaşılabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde Hz. Peygamber'in davete başladığı süreçte Allah'ı ve onun Peygamber'ini tasdik edenlerin öncülerinden Abdullah b. Cahş'ın biyografisi ele alınacaktır. Araştırmalarımıza göre Abdullah b. Cahş hakkında Batn-ı Nahle Seriyyesi bağlamında birtakım çalışmalar var olmakla birlikte, akademik alanda onun hayatı ve şahsiyeti hakkında spesifik bir çalışma bulunmamaktadır. Bu sebeple onun derli toplu bir biyografisini ortaya çıkararak hakkında yapılacak çalışmalara katkı sunmayı amaçladık.

Anahtar kelimeler: İslâm Tarihi, Abdullah b. Cahş, Siyer, Sahâbe, Batn-ı Nahle

Abstract

In order to understand Islam correctly and get to know Muhammad (pbuh) better, it is of great importance to examine the lives of the Companions (Sahaba). Because the Companions witnessed the revelation, saw the Prophet personally, got to know him, and learned Islam directly from him. Companion Abdullah ibn Jahsh was one of the first to accept Islam when Islam was conveyed secretly. He believed in Allah and his Prophet than despite the Qurayshi polytheists' threats, he rendered great services to Islam. He participated in the raid of Nahla, the Battle of Badr and later battle of Uhud where he attained martyrdom, which was his greatest desire. He was relative of, also trusted and consulted by Prophet (pbuh). In this study, the biography of one of the pioneers of Islam, Abdullah ibn Jahsh, will be discussed within the framework of the sources we can reach. According to our research, although there are some studies about Abdullah ibn Jahsh in the context of raid of Nahla, there is no specific study about his life and personality in the academic field. For this reason, we aimed to make a modest contribution to the work to be done about him by revealing a compact biography of him.

Key words: History of Islam, Abdullah b. Jahsh, Sira, Sahaba, Batn-ı Nahla

Giriş

Tam adı, Abdullah b. Cahş b. Riâb b. Ya'mer el-Esedî'dir. Annesi Hz. Peygamber'in halası Ümeyme bint Abdülmuttalib,^[1] babası ise Mudarî Esed b. Huzeymeoğulları'ndan Cahş b. Riâb'dır. Beni Ümeyye b. Abdüşems'le arasında hilf antlaşması bulunan Abdullah'ın lakabı “*el-Mücedda fillah*” olup künyesi ise Ebû Muhammed'dir.^[2] Doğumu ve gençliği hakkında pek fazla malumat bulunmayan Abdullah'ın Uhud'da şehit olduğunda kırk yaşlarında olduğu ifade edilmekte olup buradan hareketle miladi 584 veya 585 yılı civarında doğduğu söylenebilir. Kaynaklarda Abdullah'ın aynı zamanda Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe kanalıyla Hz. Peygamber ile sütkardeşi olduğu nakledilmektedir.^[3]

Kaynaklarda orta boylu, çok yakışıklı, siyah ve gür saçlı olarak tasvir edilen Abdullah b. Cahş, Hz. Peygamber'in tebliğ faaliyetlerine Dârülerkam'da devam etmesinden evvel İslâm'ı kabul etmiştir.^[4] Abdullah, Mekkeli müşriklerin Müslümanlara eziyetleri ve baskıların gitgide artması sebebiyle kardeşleri ile Habeşistan'a gerçekleştirilen ikinci hicrete iştirak etmiştir.^[5] Habeşistan'dan Mekke'ye dönen Abdullah, İkinci Akabe Biati'nden sonra Hz. Peygamber'in Habeşistan'dan Mekke'ye dönenler ile Mekke'deki Müslümanlara Medine'ye hicret etmelerine izin vermesiyle birlikte buraya hicret etmiştir.^[6] Abdullah b. Cahş ve aile efradının da içinde bulunduğu Esed b. Huzeymeoğulları 22 erkek ve 7 kadın ile Medine'ye hicret etmişler^[7] ve Kubâ köyünde Mübeşşir b. Abdulmünzir'e konuk olmuşlardır.^[8] Abdullah b. Cahş, Medine'ye

-
- [1] Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd, *Kitabü't-tabakâti'l-kebir*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hancı, 2001), 3/84; İbn Abdülber en-Nemerî, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, thk. Ali Muhammed el-Bicâvî (Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1996), 3/877; İzzüddin ibnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe fî mârifeti's-sahâbe*, thk. Ali Muhammed Muavviz, Adil Ahmed Abdu'l-Mevcud (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ty.), 3/194; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsabe fî temyizi's-sahâbe*, thk. Ali Muhammed Muevviz, Adil Ahmed (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995), 4/31.
- [2] Ahmed b. Yahya el-Belâzürî, *Ensabu'l-eşraf*, thk. Muhammed Hamidullah (yy.: Dâru'l-Maarif, t.y.), 1/199; İbn Abdülber, *İstî'âb*, 3/877; İbn Hacer, *İsabe*, 4/31.
- [3] Belâzürî, *Ensabu'l-eşraf*, thk. Süheyl Zekkâr, Riyâz Ziriklî (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1417/1996), 4/388.
- [4] Sa'd, *Tabakât*, 3/84; Ebû Abdillâh el-Mus'ab b. Abdillâh b. el-Mus'ab ez-Zubeyri, *Kitabu nesebi kureyş*, thk. E. Levi-Provencal (Kahire: yy., 1982), 19; İbn Abdülber, *İstî'âb*, 3/877; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 3/194; İsmail Lütüfî Çakan, “Abdullah b. Cahş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 02.11.2021).
- [5] Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, thk. İbrahim el-Ebyârî, Abdi'l Hafız Sülbî (Beyrut: Darü'l-Hayr, 1992), 1/256; İbn Abdülber, *İstî'âb*, 3/878; İbn Hacer, *İsabe*, 4/31.
- [6] İbn Hişâm, *Sîre*, 2/86; Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülük*, (Kahire: Dâru'l Maarif, 1967), 2/369; İbn Abdülber, *İstî'âb*, 3/878.
- [7] İbn Hişâm, *Sîre*, 2/86.
- [8] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/84.

gerçekleştirilen hicrette ilk Muhacirler arasında yer almaktadır.^[9] Hicret sonrasında gerçekleşen muâhât çerçevesinde Abdullah b. Cahş, Ensar'dan ilk Müslüman olanlardan Âsım b. Sâbit el-Ensârî ile kardeş ilan edilmiştir.^[10]

A. Ailesi

1. Annesi-Babası

Abdullah'ın annesi, Hz. Peygamber'in ana-baba bir halası Ümeyme bint Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır.^[11] Babası ise Esed b. Huzeyme oğullarından Cahş b. Riâb b. Ya'mer b. Sabire b. Mürre b. Kebîr b. Ganm b. Dâvûd b. Esed b. Huzeyme'dir.^[12] Abdullah'ın annesi ve babası hakkında kaynaklarda bulduğumuz malumat ne yazık ki sınırlıdır. Annesi Ümeyme, Câhiliye döneminde Cahş b. Riâb ile nikahlanmış ve bu evlilikten Abdullah, Ubeydullah, Ebû Ahmed, Zeyneb, Habîbe ve Hamne isimli altı evlat dünyaya gelmiştir.^[13]

Abdullah'ın babası Cahş, Benî Huzâa ile aralarında çıkan kan davasından dolayı Mekke'ye gelip, Harb b. Ümeyye ile hilf anlaşması yapmış ardından da Abdülmuttalib'in kızı Ümeyme ile nikahlanmıştır.^[14] Abdullah'ın babası Cahş b. Riâb'ın Müslüman olmadığı zikredilmektedir.^[15]

2. Kardeşleri

a. Ubeydullah b. Cahş

Ubeydullah b. Cahş'ın, Hz. Peygamber'in tebliğ faaliyetlerinin Dârülerkam'a taşınmasından evvel ağabeyi, kardeşleri ve hanımı Ümmü Habîbe ile İslâmiyet'i kabul ettiği rivayet edilmektedir.^[16] Mekke müşriklerinin Müslümanlara uyguladıkları baskı ve şiddetin artması üzerine Ebû Cahş olarak künyelenen Ubeydullah, eşi ve kızını da alarak Habeşistan'a hicret etmiştir.^[17] Habeşistan'da Ubeydullah'ın irtidat ederek Hristiyan olduğu ve bu şekilde öldüğü zikredilmektedir.^[18] Ubeydullah'ın durumunu haber alan

[9] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/84.

[10] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/85; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 3/194; İbn Hacer, *İsabe*, 4/31; Çakan, "Abdullah b. Cahş".

[11] İbn Abdülber, *İstî'âb*, 3/878.

[12] İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/46.

[13] İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/46; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 4/425; İbn Abdülber, *İstî'âb*, 3/878.

[14] İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/46; İbn Abdülber, *İstî'âb*, 4/1593.

[15] İbn Hişâm, *Sîre*, 2/87.

[16] İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/94; Zubeyri, *Kitabu nesebi kureys*, 19.

[17] İbn Hişâm, *Sîre*, 1/256; İbn Abdülber, *İstî'âb*, 3/878.

[18] İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/177, 6/5, 10/94, 207; İbn Abdülber, *İstî'âb*, 3/877, 4/1593, 1929

Hız. Peygamber, Hicretin altıncı yılında Necâşi'ye elçi göndererek Ümmü Habîbe ile gıyaben nikâhının kıyılmasını ve onu Medine'ye göndermesini istemiştir.^[19]

b. Ebû Ahmed b. Cahş

Ebû Ahmed künyesiyle tanınan Abd b. Cahş'ın^[20] doğumu ve hayatının ilk dönemleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. O da kardeşleri gibi Hız. Peygamber Dârülerkam'a geçmeden önce İslâm'a girmiş, önce Habeşistan'a daha sonra ise Medine'ye hicret etmiştir.^[21] Ebû Süfyân'ın diğerkızı Fâria ile evli olan Ebû Ahmed'in, âmâ olduğu ancak yardım almaksızın tek başına Mekke'yi dolaşabildiği aktarılmaktadır.^[22]

Medine'ye hicretin ardından Ebû Ahmed'in Mekke'deki evi kayınpederi Ebû Süfyan tarafından satılmıştı.^[23] Bu duruma çok üzülen Ebû Ahmed, Mekke'nin fethi sonrası mescidin önünde devesinin üzerinde durarak yüksek sesle Mekkelilerin vaktiyle yaptıkları haksızlıkları dile getirmeye başlamıştı. Bunun üzerine Hız. Peygamber Hız. Osman'ın kulağına bir şeyler fısıldamış, o da işittiklerini Ebû Ahmed'e iletmıştır. Bunun üzerine devesinden hemen inen Ebû Ahmed bir daha eviyle ilgili herhangi bir şey konuşmamıştır. Rivayette Hız. Peygamber'in Ebû Ahmed'e evine karşılık cennette bir ev verileceğini haber verdiği nakledilmektedir.^[24] Aynı zamanda şair olan Ebû Ahmed, kız kardeşi Zeyneb bint Cahş'tan sonra Medine'de vefat etmiştir.^[25]

c. Zeyneb bint Cahş

Abdullah'ın 3 kız kardeşinden birisi Ümmü'l-Hakem olarak künyelenen^[26] Hız. Peygamber'in hanımı Zeyneb bint Cahş'tır. O, Mekke'de doğmuş, kardeşleri ve diğerkayıle efradı gibi İslâm'ı ilk kabul edenlerden olmuş ve Medine'ye hicret etmiştir.^[27] Medine'ye hicretin akabinde Hız. Peygamber onu Zeyd b. Hârîse ile evlendirmiştir. Bu evliliğin gerçekleşmesini istemeyen Zeyneb

[19] İbn Hişâm, *Sîre*, 1/180, 206; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/200.

[20] İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/46; Zübeyri, *Kitabu nesebi kureyş*, 19.

[21] İbn Hişâm, *Sîre*, 2/88; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/96; Belâzürî, *Ensabu'l-eşraf*, 1/199; İbn Abdülber, *İstî'âb*, 3/878; Raşit Küçük, "Ebû Ahmed b. Cahş", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 02.11.2021).

[22] İbn Hişâm, *Sîre*, 2/86; İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/232; İbn Abdülber, *İstî'âb*, 4/1593.

[23] İbn Hişâm, *Sîre*, 2/108.

[24] İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/96; Küçük, "Ebû Ahmed b. Cahş".

[25] İbn Abdülber, *İstî'âb*, 4/1593; İbn Hişâm, *Sîre*, 2/108; Küçük, "Ebû Ahmed b. Cahş".

[26] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 7/126.

[27] Muhammed b. İshâk, *es-Sîre: Kitâbü'l-mebde' ve'l-meb'as ve'l-meğazî*, thk. Tâhâ Abdurraûf Sa'd Bedevî (Kahire, yy., 1998), 1/339; Ziya Kazıcı, *Hız. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı* (İstanbul: Çağ yay., 1991), 232.

ve ailesi^[28] Ahzab suresi 36. âyetin nazil olması üzerine rıza göstermişlerdir.^[29] Zeyneb ile Zeyd bir yıl kadar nikâhlı kalmışlar, daha sonra çeşitli sebeplerle boşanmışlardır. Bu boşanmanın ardından, Cahiliye dönemi Araplarında evlatlık uygulamasının ve onun getirdiği kimi adetlerin ortadan kaldırılması için Hz. Peygamber, vahiy doğrultusunda Zeyneb ile evlenmiştir.^[30] Zeyneb bint Cahş Hz. Ömer'in hilafeti zamanında 642'de vefat etmiştir.^[31]

d. Hamne bint Cahş

Abdullah'ın diğerkız kardeşi Hamne bint Cahş'tır.^[32] Medine'ye hicret eden ilk hanımlardan birisi olan Hamne, Mus'ab b. Umeyr ile nikahlanmış ve bu evlilikten Zeyneb isminde bir kız evladı olmuştur.^[33] Mus'ab'ın Uhud'da şehit düşmesinden^[34] sonra Talha b. Ubeydullah ile evlenen Hamne'nin bu evlilikten de Muhammed ve İmrân isimli iki oğlu doğmuştur.^[35]

Uhud Savaşı'nda su dağıtan ve yaralıları tedavi eden^[36] Hamne'nin ismini İfk Hadisesinde de görmekteyiz. Hz. Âişe aleyhinde konuşarak iftira olayına katıldığı için Hamne cezalandırılmıştır.^[37] Kaynaklar onun, Hz. Peygamber'in

-
- [28] İbn İshâk, *Sıre*, 1/339; Kazıcı, *Hz. Muhammed'in Eşleri*, 232; Muhammed Hamîdullah, "Zeyneb bint Cahş", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 02.11.2021).
- [29] Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî (Kâhire: Dâru Hicr, ty.), 19/112-114; Ebü'l-Fidâ' İbn Kesîr, *Tefsîru'l-kur'âni'l-azîm*, thk. Şâmî b. Muhammed es-Sellâme (Riyâd: Daru Taybe, 1999), 6/423.
- [30] Taberî, *Tarih*, 2/562; İbn Abdülber, *İsti'âb*, 3/878; Konu hakkındaki tartışmalar için bkz. Ali Osman Ateş, "Hz. Peygamber'in Zeyneb bint Cahş ile Evlenmesi Hakkındaki Bazı Rivayet ve Görüşlerin Değerlendirilmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, (1992), 161-180; Mahmut Çınar, "Hz. Peygamber'in Zeyneb bint Cahş ile Evliliği Etrafındaki Şüpheler", *Diyanet İlmî Dergi*, 43/1, (Ocak, Şubat, Mart 2007), 31-50; Mustafa Necati Barış, "Zeyneb bint Cahş ve Hz. Peygamber'le Evliliği", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10/2 (Temmuz-Aralık 2010), 177-192; İhsan Arslan, "Hz. Peygamber'in Zeyneb bint Cahş ile Evliliğinin Değerlendirilmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12/64 (2019), 938-945; Muhammed İhsan Hacıismailoğlu, "Osmanlı Müelliflerinin Çalışmalarında Zeyd-Zeyneb Hadisesi Bağlamında Voltaire'in Fanatizm veya Peygamber Muhammed'in Bağnazlığı Adlı Tiyatro Eseri Üzerine Değerlendirmeler", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19/1 (2020), 307-338; Recep Erkoçaslan, "Hz. Peygamber'e Atılan Çirkin Bir İftira: Hz. Peygamber Zeyneb bint Cahş Evliliğinin Hz. Dâvûd Bat-Şeba Evliliğine Benzetilmesi", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 24/1 (Haziran 2020), 475-496.
- [31] İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/108.
- [32] İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/46; İbn Abdülber, *İsti'âb*, 4/1813; Mehmet Aykaç, "Hamne bint Cahş" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Erişim 02.11.2021).
- [33] Belazuri, *Ensâbu'l-Eşraf*, 1/437; İbnü'l-Esir, *Üsdu'l-Gabe*, 7/135; Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, çev. Salih Tuğ (Ankara: Yenişafak Gaz., 2003), 1/29; Köksal Çoban, *Mus'ab bin Umeyr'in Hayatı ve Kişiliği* (İstanbul, Rağbet yay.,2013), 40-41.
- [34] Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzi*, thk. Marsden Jones (Beyrût: Alemü'l Kü-tüb,1984), 1/246; Belazuri, *Ensâbu'l-eşraf*, 1/437; İbn Abdülber, *İsti'âb*, 4/1813.
- [35] İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/230; İbn Abdülber, *İsti'âb*, 4/1813; Aykaç, "Hamne bint Cahş"; Çoban, *Mus'ab bin Umeyr*, 41.
- [36] İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/229; İbnul-Esir, *Üsdu'l-gabe*, 7/71; Çoban, *Mus'ab bin Umeyr*, 41.
- [37] İbn Hişâm, *Sıre*, 3/236; Taberî, *Tarih*, 2/616; Mustafa Fayda, "İfk Hadisesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 02.11.2021).

nazarında kardeşinin konumunu yüceltmek için iftiranın yayılmasına aracı olduğunu kaydetmektedir.^[38] Ancak Zeyneb bint Cahş'ın Hz. Âişe hakkında olumsuz bir şey söylememesi,^[39] Hamne'yi desteksiz bırakmıştır.

e. Habîbe bint Cahş

Abdullah b. Cahş'ın bir diğer kız kardeşi ise Habîbe bint Cahş'tır.^[40] Abdurrahman b. Avf^[41] ile evli olan Habîbe de kardeşleri gibi Hz. Peygamber'in Dârülerkam'a girmesinden evvel Müslüman olmuş ve yine onlar gibi hicrete katılmıştır.^[42] Habîbe bint Cahş uzun süre kesilmeyen bir kanama yaşadığı için Hz. Peygamber'e ne yapması gerektiğini sormuş, Hz. Peygamber ise ona her namaz için ayrı abdest alması gerektiğini söylemiştir. Bu sebeple kendisine "Müstahaza" denilmiştir.^[43]

f. Muâhât: Âsım b. Sâbit

Âsım b. Sâbit b. Ebü'l-Aklah, Abdullah b. Cahş'ın anne veya babasından kardeşi olmamakla birlikte Hz. Peygamber, Medîne'de ikisini kardeş ilan etmiştir. Bu bakımdan Âsım b. Sâbit'i de onun kardeşleri arasında zikretmek uygun olacaktır. Âsım b. Sâbit, Medine'de İslâm'a ilk girenlerden olup Evs kabilesinin Dubai'aoğulları koluna mensuptur. Arıların koruduğu kimse manasına gelen "Hamıyyü'd-debr" lakabı ile tanınan Âsım, Hz. Peygamber tarafından Abdullah ile kardeş ilan edilmiştir.^[44]

Âsım b. Sâbit, Bedir ve Uhud gazvelerinde yer almış ve her iki muharebede de büyük yararlılıklar göstermiştir.^[45] Adal ve Kâre kabilelerine gönderilen heyette yer alan Âsım b. Sâbit, Recî' mevkiinde vuku bulan çatışmada müşriklerle savaşmış ve uzaktan atılan oklarla şehit düşmüştür.^[46]

[38] Taberi, *Tarih*, 2/614; Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin b. Ali Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ehvâli sâhibü's-şerî'a*, thk. Abdülmü'ti Kal'acî (Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut, 1988), 4/72.

[39] Vâkîdî, *Kitâbü'l-meğazi*, 2/430; Beyhakî, *Delâil*, IV/72; İbnul-Esîr, *Üsdu'l-gabe*, 7/71; Ebû Muhammed Takıyyüddîn Ahmed b. Alî b. Abdilkâdir b. Muhammed el-Makrîzî, *İmtâ'u'l-esmâ*, thk. Muhammed Abdülhamîd en-Nümeysi (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1. Baskı, 1999), 1/214.

[40] İbn Sa'd, Habîbe bint Cahş'ın ismi ile künyesi olan Ümmü Habîb'in bazı âlimler tarafından karıştırılmak suretiyle Ümmü Habîbe şeklinde rivayet edildiğini zikretmektedir. bkz. İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/46, 230.

[41] İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/230.

[42] İbn Hişam, *Sire*, 2/88; İbnul-Esîr, *Üsdu'l-gabe*, 7/195.

[43] İbn Sa'd bazı kimselerin, müstahaza olarak anılanın Hamne bint Cahş olduğunu iddia ettiklerini ancak doğru olanın kendisinin söylediği şekilde Ümmü Habîb bint Cahş olduğunu ifade etmiştir. bkz. İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/230.

[44] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/428; İbn Hacer, *İsabe*, 4/31; İbn Abdülber, *İsti'âb*, 2/779.

[45] İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/39, 3/428; İbn Abdülber, *İsti'âb*, 2/779.

[46] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/429; Vâkîdî, *Kitâbü'l-meğazi*, 1/356; İbn Abdülber, *İsti'âb*, 2/779-780

3. Hanımı

Hz. Peygamber'in hanımlarından Zeyneb bint Huzeyme'nin, Hz. Peygamber ile nikahlanmadan evvel kiminle evli olduğu hususunda ismi zikredilenlerden bir tanesi de Abdullah b. Cahş'tır. Ancak Abdullah'ın Zeyneb bint Huzeyme ile evli olduğu, onun Uhud'da şehadeti üzerine Zeyneb'in Hz. Peygamber ile nikâhladığına dair rivayetler gerçeği yansıtmamaktadır. Zira Zeyneb bint Huzeyme ile Hz. Peygamber hicretin üçüncü yılı Ramazan ayında evlenmelerine karşın,^[47] Uhud Gazvesi belirtilen bu tarihten sonrasına denk gelen hicretin 3. yılı Şevval ayında gerçekleşmiştir.^[48]

Abdullah b. Cahş'ın Fatıma bint Ebû'l Hubeyş b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzza ile evli olduğu ve ondan Muhammed isminde bir oğlunun olduğu kaynaklarda zikredilmektedir.^[49] Ancak bu bilginin dışında Abdullah b. Cahş'ın evlilikleriyle ilgili herhangi bir malumata erişemedik.^[50]

5. Çocukları

Muhammed b. Abdullah b. Cahş, öncelikle ailesi ile Habeşistan'a hicret etmiş, akabinde ise Medine'ye hicrete etmiştir.^[51] Yine onun, babasının şehit düştüğü Uhud Gazvesi'ne katıldığı zikredilmektedir.^[52] Babasının şehadetinin akabinde Hz. Peygamber, onun geçimini üstlenerek ona Medine'de bir ev ve Hayber'den de arazi vermiştir.^[53] Ayrıca Muhammed, Hz. Peygamber'den çeşitli hadisler de nakletmiştir.^[54]

B. Üstlendiği Görevler ve Katıldığı Savaşlar

1. Üstlendiği Görevler

Medine'ye hicretin ardından Hz. Peygamber, çeşitli amaçlarla farklı bölgelere serriyeler sevk etmiş ve bu çerçevede serriye komutanlarına sancak vermiştir. Hz. Peygamber'in "Sâhibü'l-Livâ" olarak görevlendirdiği sahâbîlerden bir tanesi de Abdullah b. Cahş'tır. Hz. Peygamber, Nahle'ye gönderdiği

[47] İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/112; Belâzürî, *Ensâbu'l-eşraf*, 1/429.

[48] Kasım Şulul, *Hiz. Peygamber Devri Kronolojisi* (İstanbul: İnsan Yay, 2003), 241.

[49] İbn Abdülber, *İsti'âb*, 4/1373; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 5/96; Abdullah b. Cahş ile Fatıma bint Ebû'l Hubeyş'in Osman isminde bir oğullarının daha bulunduğu zikredilmiş olsa da Osman hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Bkz. Muhammed Emin Yıldırım, *Hazreti Peygamber'in (SAV) Albümü Soy Ağacı/Nesebi ve Yakınları* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2015), 338.

[50] İbn Hacer, *İsabe*, 6/18.

[51] İbn Abdülber, *İsti'âb*, 4/1374; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 5/96.

[52] İbn Abdülber, *İsti'âb*, 4/1374; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 5/96.

[53] Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzi*, 1/291; İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/549; İbn Abdülber, *İsti'âb*, 3/879, 1373-1374; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 5/96; İbn Hacer, *İsabe*, 6/19.

[54] İbn Abdülber, *İsti'âb*, 3/1373-1374; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 5/96; İbn Hacer, *İsabe*, 6/19.

müfrezenin başına onu kumandan olarak atamış ve sancağı ona teslim etmiştir. Söz konusu bu sancak İslâm askerlerine verilen ilk sancaktır. Yine aynı hadise bağlamında İslâm tarihinde genelde devlet başkanı için kullanılan “*Emîrül-Mü’minîn*” sıfatı ilk defa Hz. Peygamber tarafından Abdullah b. Cahş için kullanılmıştır.^[55]

2. Batn-ı Nahle Seriyesi

Hız. Peygamber, Hicretin 2. yılı Receb ayında umre maksadıyla Mekke’ye gidenlerin Müslümanlar hakkındaki düşüncelerini öğrenmek, Kureyş’i gözetlemek ve malumat toplamak için gönderdiği seriyye olan Batn-ı Nahle veya bir başka ismiyle Abdullah b. Cahş Seriyesi’ni tertip etti.^[56]

Hız. Peygamber, sütkardeşi aynı zamanda da halasının oğlu Abdullah’ı yatsı namazında yanına çağırarak silahı ile sabah erkenden hazır olmasını istedi. Sabah namazında yalnızca muhacirlerden oluşan sekiz kişilik bir ekip Hız. Peygamber’in emri doğrultusunda bir araya geldi. Bunlar: Abdullah b. Cahş, Ebû Huzeyfe, Sa’d b. Ebû Vakkas, Utbe b. Gazvân, Vakıd b. Abdullah, Ükkâşe b. Mihsan, Süheyl b. Beydâ, Amr b. Rebia ve Hâlid b. el-Bekir’dir.^[57] Batn-ı Nahle Seriyesi’nin temel amacı istihbarat toplamaktı. Bu sebeple Hız. Peygamber, birliğe katılanlara başkan olarak Abdullah’ı atadığını bildirirken onlara “*Sizin üzerinize öyle birini tayin edeceğim ki o, en hayırlımız değildir; ancak açlığa, susuzluğa en çok dayanan, katlananımızdır.*”^[58] demiştir.

Hız. Peygamber seriyyenin gönderileceği yerin ve vazifelerinin gizli kalmasını istiyordu. Bu sebeple Ubey b. Ka’b’a, Havlan derisi üzerine bir mektup yazdırmış ve birliğe komutan olarak tayin ettiği Abdullah’a tevdi etmiştir.^[59] Hız. Peygamber’in bu stratejisi sebebiyle ne Medine’de bulunan Yahudiler ve münafıklar ne de müşrikler onun amacını öğrenemiyordu.^[60] Hız. Peygamber, iki gece yol aldıktan sonra mektubu açmasını, emirlerini yerine getirmesini ve arkadaşlarını zorlamamasını Abdullah’tan istedi. Birliği ile yola çıkan

[55] İbn Hacer, *İsabe*, 4/32; Abdülkerim Özeydin, “Mir-i Alem”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Erişim 02.11.2021); Mustafa Fayda, “Emîrül-Mü’minîn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Erişim 02.11.2021).

[56] Vakıdi, *Kitabül-meğazi*, 1/13; İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/9, 3/85; Hüseyin b. Muhammed b. Hasan ed-Diyârbekrî, *Târîhu’l-hamîs fi ahvâli enfesi nefîs*, (Kahire, yy., 1283), 1/365; Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân Zehebî, *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ’*, (Beyrut yy. 1418/1997), 1/299.

[57] Seyiyeye katılanlar ve sayıları için bkz. Vakıdi, *Kitabül-meğazi*, 1/13, 19; İbn Hişam, *Sire*, 2/184; İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/9; Taberî, *Tarih*, 2/410; Hamidullah, *İslâm Peygamber*, 1/223.

[58] İbn Abdülber, *İstî’âb*, 3/878; İbn Hacer, *İsabe*, 4/31.

[59] Vakıdi, *Kitabül-meğazi*, 1/13; İbn Hişam, *Sire*, 2/184; Zehebî, *Siyer*, 1/299; Şemseddin eş-Şami, *Sübülül-hüda ve’r-reşad fi siret-i hayri’l-ibad*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: 1993), 6/16; Diyarbekrî, *Târîhu’l-hamîs*, 1/365.

[60] Vakıdi, *Kitabül-meğazi*, 1/13-14; İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/9-10.

Abdullah, iki gün yol alıp ibn Dumeyre kuyusuna varınca, mektubu açarak içinde yazılanları arkadaşlarına okudu. Hz. Peygamber, Mekke ile Tâif arasında bulunan Nahle^[61] bölgesine giderek Kureyşlileri ve kervanlarını gözetleyip malumat toplamalarını emrediyordu.^[62] Abdullah, “işittik ve itaat ettik” dedikten sonra Hz. Peygamber’in direktiflerini; “*Rasulullah, bana Nahle’ye kadar gitmemi, Kureyş’i gözetlememi emrediyor. Sizleri bu konuda zorlamamı yasaklıyor. Şهادeti arzulayan benimle gelsin. Kim de bunu istemiyorsa geri dönsün. Ben ise Rasulallah’ın emrini yerine getireceğim.*” şeklinde arkadaşlarına izah etmiş ve hep beraber yola devam etmişlerdir.^[63] Ancak Abdullah’ın komutasındaki müfrezede Sa’d b. Ebî Vakkas ile Utbe b. Gazvan iki kişiye bir deve düşmesi sebebiyle deveye nöbetleşe biniyorlardı. Ma’den denilen bölgede, bindikleri deveyi kaybetmeleri üzerine birlikten ayrılan bu iki sahâbî, arama çalışmalarının uzaması sonucu arkadaşlarıyla bir daha buluşmamışlardır.^[64]

Abdullah ve emrinde bulunan diğer arkadaşları Nahle bölgesine geldiklerinde yanlarından Mekkelilere ait ticaret kervanı geçti. Dört kişilik bir kafileden oluşan bu kervanda Amr b. el-Hadramî, Osman b. Abdullah, Nevfel b. Abdullah ve Hakem b. Keysân bulunuyordu.^[65] Onlar Müslüman birliği görünce önce paniğe kapılmışlardı. Ancak Ukkâse b. Mihsan’ın kafasını tıraş ederek umreci oldukları izlenimi vermesi üzerine Kureyşliler “*Bunlar umreciler, bize zarar vermezler.*” diyerek rahatlamışlardı.^[66] Abdullah ve birliği, haram ayda olup olmadıkları hususunda tereddüt ettiler. Yaptıkları istişare neticesinde güçlerinin yettiğini öldürmek ve mallarına el koymak hususunda anlaşdılar.^[67] Bunun üzerine Vâkıd b. Abdullah, Kureyşlilerin kervan lideri Amr b. el-Hadramî’yi ok atarak öldürdü. Bu kişi Müslümanlar tarafından öldürülen ilk müşrikti. Osman b. Abdullah ile Hakem b. Keysân’ı ise esir

[61] İbn Hişam, *Sire*, 2/184; Diyarbekri *Târîhu’l-hamîs*, 1/365.

[62] Vakidi, *Kitabü’l-meğazi*, 1/13; İbn Hişam, *Sire*, 2/184; İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/10-11; Belâzürî, *Ensâbü’l-eşraf*, 1/371-372; Taberi, *Tarih*, 2/411; İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd, *Cevâmi’us-sîre*, (Kahire: yy., ty.), 104; İbn Abdülber, *İstî’âb*, 3/878; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3/195; İbn Hacer, *İsabe*, 4/32.

[63] Vakidi, *Kitabü’l-meğazi*, 1/13; İbn Hişam, *Sire*, 2/184; İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/10; Belazuri, *Ensa-bu’l-eşraf*, 1/371-372.

[64] İbn Hişam, *Sire*, 2/184; İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/10.

[65] Vakidi, *Kitabü’l-meğazi*, 1/13; İbn Hişam, *Sire*, 2/184; İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/10; Belazuri, *Ensa-bu’l-eşraf*, 1/372; Mehmet Ali Kapor, “Hakem b. Keysân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 02.11.2021).

[66] Vakidi, *Kitabü’l-meğazi*, 1/14; İbn Hişam, *Sire*, 2/185; Taberi, *Tarih*, 2/411; Şami, *Sübülü’l-hüda ve’r-reşad*, 6/17.

[67] Vakidi, *Kitabü’l-meğazi*, 1/15; İbn Hişam, *Sire*, 2/185; Begavi, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes’ûd b. Muhammed el-Ferrâ’, *Mealimü’t-tenzil*, thk. Muhammed Abdullah Nemr vd., (Riyad: Dam Taybe, 1989), 1/247; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-kur’âni’l-azîm*, 1/573-578; Şami, *Sübülü’l-hüda ve’r-reşad*, 6/17.

aldılar. Nevfel b. Abdullah ise Müslüman birliğin elinden kaçmayı başardı. Abdullah b. Cahş ile arkadaşları develerini aramak için ayrılan Sa'd ve Utbe'yi beklemeden kervandaki mallar ve iki esirle birlikte Medine'ye hareket ettiler.^[68] Abdullah, elde ettikleri ganimetin beşte birlik hissesini Hz. Peygamber'e ayırdıktan sonra geri kalan kısmını seriyyeye katılan arkadaşlarına pay ederek İslâm'daki ilk humus taksimini yapmıştır.^[69]

Abdullah ve arkadaşları Medine'ye vardıldıktan sonra başarılarından geçen olayları Hz. Peygamber'e anlattılar. Ancak Hz. Peygamber Abdullah'a ve birliğin diğer üyelerine durumdan hoşnut olmadığını "*Ben size haram ayda çarpışmanızı emretmedim.*" diyerek belirtmiş, esirlere ve ganimete dokunmamıştır.^[70] Hz. Peygamber'in bu tavrı, başta seriyyenin komutanı Abdullah olmak üzere seriyyeye iştirak edenleri üzmüş, yaptıklarından ötürü mahvolacaklarını düşünmüşlerdir. Diğer Müslümanlar ise onları "*Savaşmanız emredilmediği halde savastınız.*" diyerek kınamış ve dışlamışlardır.^[71]

Abdullah ve arkadaşlarının saldırısından kurtulmayı başaran Nevfel b. Abdullah Mekke'ye ulaşmış ve olan biteni aktarmıştır. Araplar Haram aylarda savaşmaz ve kan dökmeyiz, bu durumun aksini ise büyük bir ahlaksızlık olarak kabul etmişlerdir.^[72] Bu sebeple Mekkeli müşrikler, "*Allah'a itaat ettiğini söyleyen Muhammed ve ashabi, haram ayı ihlal ederek Allah'ın haram kıldığını ilk defa helal kıldılar. Bu ayda kan akıtıp mallara el koydular ve insanları esir ettiler.*" diyerek Müslümanlar aleyhinde propaganda yapmaya başlamışlardır.^[73] Yaşanan gelişmelerle doğrudan ilgileri olmadığı halde Müslümanların aleyhinde yapılan bu dedikodulara Yahudiler de iştirak etmiştir.^[74] Müslümanların, Kureyş müşriklerinin ve Yahudilerin, Abdullah ve arkadaşlarının gerçekleştirdiği seriyye hakkında farklı tepkiler ortaya koyduğu bir atmosferde; "*Sana haram ayda savaşmayı soruyorlar. De ki: "O ayda savaş büyük bir günahtır. Allah'ın yolundan alıkoymak, onu inkâr etmek, Mescid-i Haram'ın ziyaretine engel olmak ve halkını oradan çıkarmak Allah katında daha büyük günahtır. Zulüm ve baskı ise adam*

[68] Vakidi, *Kitabü'l-meğazi*, 1/15; İbn Hişam, *Sire*, 2/185; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/10; Taberî, *Tarih*, 2/412.

[69] İbn Hişam, *Sire*, 2/185-186; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/10; Taberî, *Tarih*, 2/412; İbn Hazm, *Cevâmi'us-sîre*, 105-106; İbn Abdülber, *İstî'âb*, 3/879; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3/195; Şami, *Sübülü'l-hüda ve'r-reşad*, 6/18;

[70] Vakidi, *Kitabü'l-meğazi*, 1/16, 18; İbn Hişam, *Sire*, 2/185; Zehebi, *Siyer*, 1/300; Diyarbekri, *Târîhu'l-hamîs*, 1/365-366; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, 1/223.

[71] Taberî, *Tarih*, 2/412; Şami, *Sübülü'l-hüda ve'r-reşad*, 6/18.

[72] M. Ali Kapar, *H. Muhammed'in Müşriklerle Münasebetleri* (İstanbul, İlim yay., 1987) 85; Hüseyin Algül, "Haram Aylar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Erişim 02.11.2021).

[73] Vakidi, *Kitabü'l-meğazi*, 1/16; Taberî, *Tarih*, 2/412.

[74] Vakidi, *Kitabü'l-meğazi*, 1/16; İbn Hişam, *Sire*, 2/185; Taberî, *Tarih*, 2/412.

öldürmekten daha büyüktür. Onlar güç yetirebilseler, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaya devam ederler. Sizden kim dininden döner de kâfir olarak ölürse öylelerin bütün yapıp ettikleri dünyada da ahirette de boşa gitmiştir. Bunlar cehennemliklerdir, orada sürekli kalacaklardır.”^[75] âyetleri nazil oldu.^[76] Bu âyetlerin nüzülü ile Abdullah ve seriyeye katılan diğer Müslümanlar rahatladılar.

Kureyş müşrikleri, Nahle Seriyyesi esirlerini kurtarmak için Hz. Peygamber’e fidiye gönderdiler. Sefer sırasında birliklerinden ayrı düşen Sa’d b. Ebû Vakkas ve Utbe b. Gazvan, sağ salim Medine’ye dönene kadar fidiyeyi kabul etmeyeceğini bildiren Hz. Peygamber, akıbetlerinin belli olmamasından dolayı müşriklerin onları öldürmüş olabileceğinden endişe ediyordu. Bu sebeple Mekkelileri Sa’d ve Utbe’nin Medine’ye dönmelerine kadar bekletti. Onların gelmesi üzerine bahsi geçen iki esiri kırkar ukiyye gümüş karşılığında serbest bıraktı.^[77] Hz. Peygamber, esirleri Müslüman olmaya çağırılmış, Hakem b. Keysân bu çağrıya icabet ederek Müslüman olmuş ve Medine’de kalmış, Osman b. Abdullah ise İslâmiyet’i kabul etmeyerek Mekke’ye geri dönmüştür.^[78]

Bir ay kadar süren Abdullah b. Cahş Seriyyesi ilkleri ihtiva etmesiyle İslâm tarihinde önemli bir yere sahiptir. Buna göre:

- Tarihte emîrü’l-mü’minîn unvanı ilk defa Abdullah’a verilmiştir.
- Hz. Peygamber seriyeye ile ilgili direktiflerini ilk defa mektupla bildirmiştir.
- Amr b. Hadrami İslâm Tarihi’nde öldürülen ilk müşrik olmuştur.
- İlk ganimet bu seriyeyede ele geçirilmiştir.
- Bedir Gazvesi’nden evvel ganimetler ilk defa beşte bir oranında bölüştürülmüştür. Enfal suresinin ganimet ile ilgili âyetleri vahyedilince Abdullah’ın uygulamasının haklılığı ve yerindeliğı ortaya çıkmıştır.
- İlk esirler bu seriyeyede alınmıştır.
- Esirlerin serbest kalması için fidiye uygulaması ilk defa bu seriyeyede uygulanmıştır.
- Bu seriyeye, seriyeye ve gazveler içinde haklılığı âyetle ortaya konulan ilk askeri operasyondur.

[75] el-Bakara, 2/217.

[76] İbn Atiyye el-Endelûsî, *el-Muharrerul-veciz fi tefsîri’l-kitâbi’l-azîz*, (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1993), 1/289; Kurtubî, *Câmi’li ahkâmi’l-kur’ân*, (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 2006), 3/418-433; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-kur’âni’l-azîm*, 1/573-578

[77] Vâkidî, *Kitabu’l-meğazi*, 1/17.

[78] Vâkidî, *Kitabu’l-meğazi*, 1/15; İbn Hişam, *Sire*, 2/186; İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/10; Taberî, *Tarih*, 2/413. Kapat, “Hakem b. Keysân”. Mustafa Fayda, “Batn-ı Nahle”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Erişim 02.11.2021).

3. Bedir Savaşı

Batn-ı Nahle Seriyyesi, Bedir Savaşı'nın adeta habercisi durumundadır. Zira Abdullah ve emri altındaki müfreze, Mekkeli müşriklerin anlaşmalı olduğu pek çok kabilenin topraklarından geçmişler, burada kervana saldırı düzenlemişler, ganimet ve esirlerle aynı topraklardan geri dönmüşlerdir. Bununla birlikte Mekkeli müşrikler söz konusu seriyyede öldürülen Amr b. el-Hadramî'nin intikamını almak istiyorlardı. Bedir Gazvesi'nin bir diğer sebebi ise Şam'dan dönen Kureyş kervanının Müslümanlara yakalanma ihtimalidir. Savaşın bu görünür sebeplerinin haricinde asıl sebebi, müşriklerin Müslümanlara duydukları düşmanlık ve onları yok etme arzusudur. Zira Mekke müşriklerinin Medinelileri savaşla tehdit ettikleri bilinmektedir. Mekkeliler, Müslümanlara yönelik saldırıyı finanse etmek için Şam'a büyük bir ticaret kervanı göndermiş, bütün Kureyş'i de bu organizasyona ortak etmişlerdir. Başında Ebû Süfyân ve Amr b. el-Âs'ın bulunduğu bu kervanın Müslümanlar tarafından ele geçirileceği haberinin Mekke'de duyulması üzerine Kureyş müşrikleri, bu durumu Müslümanları ortadan kaldırmak için bir gerekçe ve fırsat olarak düşünmüşler ve Ebû Cehil'in teşvikiyle büyük bir ordu toplamışlardır. Buna karşılık Hz. Peygamber de bir ordu düzenleyerek müşriklere karşı harekete geçmiştir. Hicret'in 2. yılı gerçekleşen ve İslâm Tarihi'nin önemli kırılma noktalarından birisi olan Bedir Muharebesi, müşrikler ile Müslümanların askeri anlamdaki ilk karşılaşmalarıdır. Ebû Cehil'in kumandasındaki Mekkeli müşrikler, Hz. Peygamber'in önderliğindeki Müslümanlar karşısında hiç beklemedikleri bir darbe almışlar ve büyük bir hezimete uğramışlardır. Nitekim Mekke'nin önde gelen kabile reislerinin pek çoğu Müslümanlar tarafından bu savaşta öldürülmüştür.^[79]

Bedir Gazvesi'nde de ön saflarda yer alan Abdullah b. Cahş savaş esnasında büyük kahramanlıklar göstermiştir. Mahzûmoğulları kabilesinden Velid b. Velid b. Muğire'yi esir etmiştir. Hz. Peygamber onun serbest kalması için babası Velid b. Muğire'nin zırhını, kılıcını ve miğferini kardeşleri Hişam b. Velid ve Halid b. Velid'den istemiştir. Fidyesi ödenen Velid serbest bırakılmış ancak Mekke'ye giderken kardeşlerini terk ederek Medine'ye dönmüş ve İslâm'ı kabul ettiğini ilan etmiştir.^[80]

Abdullah b. Cahş savaşın akabinde Hz. Peygamber'in savaş esirleri hususunda istişare ettiği dört isimden birisidir. Bu istişareye katılan sahâbîler Hz.

[79] Âdem Apak, *Siyer-i Nebi-1 [Hz. Peygamber'in (S.A.S) Hayatı-Şahsiyeti-Daveti* (İstanbul: Ensar neş., 2017), 214-234; Mehmet Azimli, *Siyer-i Farklı Okumak* (Ankara: Ankara Okulu Yay., 2018), 277-289; Elşad Mahmudov, *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları* (İstanbul: İSAM Yay, 2010), 75-99.

[80] Vâkidî, *Kitabu'l-meğazi*, 1/140-141.

Ebû Bekir, Hz. Ömer, Abdullah b. Cahş ve Abdullah b. Revaha'dır. Söz konusu istişarede Abdullah b. Cahş'ın bulunması Hz. Peygamber'in nazarında onun değerini anlamamız açısından önem arz etmektedir.^[81]

4. Uhud Gazvesi ve Şehadeti

Bedir Savaşı'ndan bir yıl sonra gerçekleşen Uhud Gazvesi müşriklerle yapılan ikinci önemli savaştır. Bedir Gazvesi'nde büyük bir hezimete uğrayan ve pek çok liderini kaybeden Kureyşliler, bu savaş ile intikamlarını almaya niyetlenmişlerdir. Müşrikler Bedir'in intikamını almak ve Müslümanları yok etmek için üç bin kişilik büyük bir ordu tertip etmişlerdir. Uhud Gazvesi'nin ilk aşamasında Müslümanlar, müşrikleri bozguna uğratmıştır. Savaşın neticelendiğini düşünen ve savaşın başından itibaren Hz. Peygamber tarafından Ayneyn tepesine yerleştirilerek hiçbir surette ikinci bir emre kadar yerlerinden ayrılmamaları emredilen okçular, ganimet elde etme düşüncesiyle yerlerini terk edince durumu fark eden Halid b. Velid ve komutası altındaki müşrik süvarileri Uhud Dağı'nı dolanarak Müslümanları arkadan vurmuşlardır. Müslümanlar bunun üzerine Uhud Dağı'nın eteklerine çekilmek zorunda kalmışlar ve savaşın seyri bir anda değişmiştir.^[82]

Savaş esnasında Abdullah b. Cahş hakkında mucizevi bir anlatım bulunmaktadır. Rivayete göre, Abdullah b. Cahş'ın savaş sırasında kılıcının kırılması üzerine Hz. Peygamber, ona bir hurma dalı vererek bununla savaşmasını emretmiş ve hurma dalı Abdullah'ın elinde kılıca dönüşerek şehid düşünceye kadar bu kılıçla savaşmıştır. Mezkûr kılıcın bir parçasının nesilden nesile aktarıldığı ve Abbasi halifesi Mu'tasım-Billâh'ın Türk beylerinden Boğa et-Türkî'nin bu kılıcı 200 dinara satın aldığı ifade edilmektedir.^[83]

Bu savaşta Abdullah ile Sa'd b. Ebî Vakkas arasında geçen bir konuşma oldukça ilgi çekicidir. Konuşmayı Sa'd b. Ebî Vakkas şöyle anlatmaktadır. *"Uhud'da savaşın çok şiddetli devam ettiği bir andı. Birdenbire yanıma sokuldu, elimden tuttu ve beni bir kayanın dibine çekti. Bana şunları söyledi: "Şimdi burada sen dua et, ben "âmin" diyeyim. Ben dua edeyim, sen de "âmin" de! Ben de "olur" dedim. Sonra ben şöyle dua ettim: "Allah'ım! Savaş sırasında karşıma güçlü kuvvetli bir düşman çıkar. Ben onu öldüreyim ve eşyalarını ganimet olarak alayım." Benim duama "âmin" dedi ve kendi duasını etmeye başladı: "Ya Rabbi! Savaş meydanında karşıma güçlü, kuvvetli bir düşman çıkar. Ben onunla çarpışayım. O beni öldürsün. Burnumu ve kulaklarımı kessin. Ben kanlar içinde senin huzuruna geleyim. Sen bana "Abdullah! burnun ve kulakların*

[81] İbn Abdülber, *İstî'âb*, 3/879; İbn Hacer, *İsabe*, 4/32.

[82] Apak, *Siyer-i Nebi-1*, 234-246; Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, 324-333; Mahmudov, *Hz. Peygamber'in Savaşları*, 111-128.

[83] İbn Abdülber, *İstî'âb*, 3/879-880; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3/196; İbn Hacer, *İsabe*, 4/32.

nerede, burmun ve kulakların neden kesildi? dediğinde, ben; ‘Senin ve Rasûlünün rızası için kesildi.’ diyeyim. Abdullah’ın duası benim duamdan daha hayırlı idi ve duası bittiğinde, söz verdiğim için mecburen “Âmin” demek zorunda kaldım.”^[84]

Abdullah b. Cahş’ın Uhud Gazvesi’nde Allah yolunda şehadeti temenni etmesi sebebiyle, İslâm âlimleri kişinin Allah yolunda şehit olmayı arzularmasının caiz olduğunu, bu durumun dışında ölümü temenni etmenin caiz olmadığını ifade etmektedirler.^[85]

Ebü’l-Hakem b. el-Ahnes b. Şerif es-Sakafi tarafından şehit edilen Abdullah, Uhud’da şehit düşen Muhacirler arasında zikredilmektedir.^[86] Kaynaklarda müslu yapıldığı ifade edilen Abdullah, vefat ettiğinde kırk yaşlarında idi.^[87] Hz. Peygamber Uhud şehitlerini dostluklarına veya akrabalıklarına göre ikiye veya üçer kişi olarak defnettirmiştir. Bu sebeple Abdullah ve dayısı Hz. Hamza bir kabre defnedildiler.^[88] Hz. Peygamber, halasının oğlu ve kayınbiraderi Abdullah’ın şehadeti üzerine terekesini üzerine almış ve geride kalan aile efradının geçimi ile ilgilenmiştir.^[89]

C. Nüzulünde Rol Oynadığı Âyetler

Abdullah b. Cahş’ın doğrudan veya dolaylı olarak muhatap olduğu âyetler Batn-ı Nahle ve akabinde gelişen olaylar ile kardeşi Zeyneb bint Cahş’ın Zeyd b. Hârise ile evlenmesi meselesi çerçevesinde nazil olmuştur. Batn-ı Nahle hadisesi ile ilgili nazil olan âyeti yukarıda ifade etmiştik. Bu bağlamda ilgili âyetin nüzülü ile Abdullah ve seriyeye katılan diğer Müslümanlar rahat bir nefes almışlardır. Abdullah ve seriyeye iştirak edenler nazil olan âyetin akabinde Hz. Peygamber’e giderek, Allah yolunda savaşanlar için verilen mükâfatın kendileri için de söz konu olup olmadığını sormuşlar, onların bu sorusu üzerine Hz. Peygamber’e; “*İman edenler, hicret edenler, Allah yolunda cihad edenler; şüphesiz bunlar Allah’ın rahmetini umarlar. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.*”^[90] âyeti vahyolmuştur.^[91]

[84] Vâkidî, *Kitabu’l-meğâzî*, 1/291; İbn Sa’d, *Tabakât*, 3/85; İbn Abdülber, *İstî’âb*, 3/878-879; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3/195; İbn Hacer, *İsabe*, 4/32.

[85] Muhammed Ebû Zehra, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, çev. Mehmet Keskin, (İstanbul, Birleşik Yayıncılık, 1993), 3/169.

[86] İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/40 3/85-86; İbn Abdülber, *İstî’âb*, 3/878; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3/196; İbn Hacer, *İsabe*, 4/33.

[87] İbn Sa’d, *Tabakât*, 3/86, 91; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3/196; İbn Hacer, *İsabe*, 4/33.

[88] İbn Sa’d, *Tabakât*, 3/86; Taberî, *Tarih*, 2/529; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3/196; Yavuz Selim Göl, Hz. Hamza, (İstanbul: Beyan yay., 2020), 74.

[89] Vâkidî, *Kitabu’l-meğâzî*, 1/291; İbn Sa’d, *Tabakât*, 6/549; İbn Abdülber, *İstî’âb*, 3/879, 1373; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 5/96.

[90] el-Bakara, 2/218.

[91] İbn Atiyye, *el-Muharrer-veciz*, 1/289; Kurtubî, *Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân*, 3/418-433; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-kur’âni’l-azîm*, 1/573-578.

Abdullah ile alakalı diğer bir âyet ise kız kardeşi Zeyneb ile Zeyd'in nikâhlanması ile ilgilidir. Hz. Peygamber, Zeyneb ve Zeyd'in evlilik meselesi için ağızlarını aramak maksadıyla Hz. Ali'yi Zeyneb'in ailesine göndermiş ve Hz. Ali, Zeyneb'in velisi olan Abdullah'ın bu işe istekli olmadığı haberi ile geri dönmüştür.^[92] Bunun üzerine Hz. Peygamber dünürlük yapmak için Zeyneb ve ailesine bizzat gitmiş, Zeyneb ve aile efradı ise Hz. Peygamber'in kendisi için geldiğini düşünerek bu teklifi hemen kabul etmiştir.^[93] Ancak dünürlüğün Zeyd için olduğunu anlayan Zeyneb, mensubu bulunduğu kabilenin Kureyş içerisindeki konumu gereği Zeyd ile evlenmeyi reddetmiştir.^[94] Söz konusu izdivaca Abdullah da karşı çıkmış ve rahatsızlığını bildirmiştir.^[95]

Zeyneb ve ailesinin,^[96] Hz. Peygamber'in münasip gördüğü izdivaca karşı gelmeleri ve Zeyneb'in düşünmek için mühlet istemesi üzerine; “Allah ve Rasulü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mümin erkek ve hiçbir mümin kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah'a ve Rasûlüne karşı gelirse şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır”^[97] mealindeki âyetin nazil olması üzerine Zeyneb ve ailesi Hz. Peygamber'in kararına uymak zorunda kalmışlardır.^[98]

D. Rivayet Ettiği Hadis ve Değerlendirmesi

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde Abdullah b. Cahş kanalıyla gelen iki rivayet vardır.^[99] Söz konusu iki rivayet, metinleri aynı olan tek bir haberdır. Senedleri ise büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Rivayetin içeriğine bakıldığında; bir adamın Hz. Peygamber'in yanına gelerek Allah yolunda ölünceye kadar savaşması durumunda ne elde edeceğini sorması üzerine böyle bir kimsenin cennetle müjdelenmesi konu edilmiştir.^[100] İlgili rivayetin isnad şeması şu şekildedir:

[92] Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyüb, *Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî Abdülmecid Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1984), 24/39-40; Hamîdullah, “Zeyneb bint Cahş”.

[93] Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 19/112-114; Muhammed ez-Zemahşerî, *Tefsîru'l-keşşâf*, thk. Adil Ahmed (Riyâd: el-Mektebetü'l-Ubeykân, 1998), 5/70-71; İzmirli İsmail Hakkı, *Meânî-i Kur'ân - Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Tercümesi*, (İstanbul: Milli Matbaa, R.1343/M.1927), 2/230.

[94] İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/98; Kazıcı, *Hz. Muhammed'in Eşleri*, 232.

[95] Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 19/112-114; Zemahşerî, *Keşşâf*, 5/70-71; Taberânî, *Mu'cemü'l-kebir*, 24/39-40; Kazıcı, *Hz. Muhammed'in Eşleri*, 232.

[96] İbn İshâk, *Sîre*, 1/339; Kazıcı, *Hz. Muhammed'in Eşleri*, 232. Hamîdullah, “Zeyneb bint Cahş”.

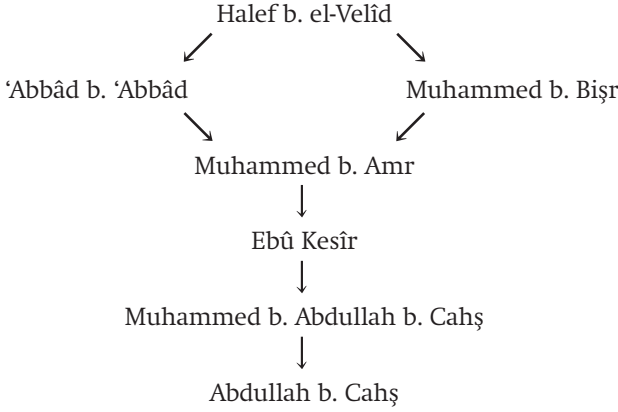
[97] el-Ahزاب 33/36.

[98] Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 19/112-114; Zemahşerî, *Keşşâf*, 5/70-71; İbn Kesir, *Tefsîru'l-kur'âni'l-azim*, 6/423; İzmirli İsmail Hakkı, *Meânî-i Kur'ân*, 2/230; Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buyruğu-Kur'an'ı Kerim'in Tercüme Tefsir-i Şerîfi*, (İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, 1955), 2/665.

[99] Burada kastedilen Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i içerisinde Abdullâh b. Cahş'a ayırdığı hususi kısımdır.

[100] Hadisin metni şu şekildedir:

“أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَاذَا لِي إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: “الْجَنَّةُ” فَلَمَّا وَكَّى قَالَ: “أَلَا الدُّنْيَا، سَارِي”
يَدِ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيْفَا”

Abdullah b. Cahş’dan nakledilen her iki rivayet de yukarıda görüldüğü üzere tek senetle bize ulaşmakta olup hadis usulü kriterleri açısından *sahih li gayrihi*^[101] olduğu beyan edilmiştir.^[102]

Sonuç

Esed b. Huzeymeoğullarından olan Abdullah b. Cahş, Hz. Peygamber’in tebliğ faaliyetlerine Dârülerkam’da devam etmesinden evvel İslâm’ı kabul etmiştir. Ancak, Mekke’li müşriklerin Müslümanlara eziyetleri ve baskıların gitgide artması sebebiyle Habeşistan’a gerçekleştirilen ikinci hicrete iştirak etmiştir. Daha sonra Habeşistan’dan Mekke’ye dönen Abdullah, Medine’ye hicret ederek ilk Muhacirler arasında yer almıştır. O, Muâhât çerçevesinde Ensar’dan ilk Müslüman olanlardan Âsım b. Sâbit ile kardeş ilan edilmiştir.

Abdullah’ın annesi Hz. Peygamber’in halası Ümeyme bint Abdülmutilib, babası ise Cahş b. Riâb’dır. Abdullah’ın kardeşleri; Müslüman olup Habeşistan’a hicret ettikten sonra irtidad eden Ubeydullah, Ebû Ahmed olarak bilinen Abd, Hz. Peygamber’in hanımlarından Zeyneb, ilk eşi Mus’ab Umeyr’in şehadeti üzerine Talha b. Ubeydullah ile nikahlanan Hamne ve Abdurrahman b. Avf’ın hanımı Habîbe’dir. Abdullah b. Cahş, Fatıma bint

[101] Adâlet vâsıfına sahip olduğu halde zabt açısından bazı eksiklikleri bulunan râvinin rivayet ettiği hadis, zabtı tam olan bir başka râvi tarafından rivayet edilip desteklenmek suretiyle sahih derecesine yükselirse buna sahih li-gayrihi denir bkz. Mehmet Efendioğlu, “Sahih”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Erişim 02.11.2021).

[102] Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, nşr. Ebû Hâcîr Muhammed Saîd Besyûni (Beirut: y.y., 1405/1985); Senetteki isimlerin güvenilirliği için bkz. Ebû'l-Fidâ Kutluboğa, *es-Sikât min men lem yeka' fî kütübî's-sitte* (San'â: Merkezü'n-nu'mân, 2011), 4/517; Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân Zehebî, *Men tekelleme ve huve muvessak* (Zerkâ: Mektebetü'l-menâr, 1986), 106; Ebû'l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdîrrahmân b. Yûsuf Mizzi, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl* (Beirut: Müessesetü'r-risâle, 1980), 34/322; Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî İbn Hibbân, *es-Sikât* (Beirut: Dâru'l-fikr, 1975), 5/570; Muhammed b. Ali el-Vellevî, *Zehîratü'l-'ukbâ* (Beirut: Dâru Âli birûm, 2003), 35/278.

Ebü'l-Hubeş ile evlenmiş olup bu evlilikten Muhammed isminde bir evladı dünyaya gelmiştir.

Abdullah b. Cahş, Hz. Peygamber'in Hicretten kısa bir süre sonra sevk ettiği Batn-ı Nahle seriyyesine, Bedir ve Uhud gazvelerine katılmıştır. Burada büyük yararlıklar göstermiş ve nihai olarak Uhud savaşında şehadete ulaşmıştır. İslâm tarihinde ilk defa emîrü'l-mü'minîn olarak anılan Abdullah b. Cahş aynı zamanda Hz. Peygamber'in sancaktarlarından birisidir.

İslâm'ı ilk kabul edenlerden birisi olan Abdullah'ın Hz. Peygamber'in halasının oğlu, süt kardeşi ve kayın biraderi olması, bununla birlikte İslâm tarihinde pek çok ilke imza atmasına rağmen kaynaklarda onun hakkındaki malumatlar oldukça sınırlıdır. İslâm için canını feda eden bu büyük sahâbî temel kaynaklarımızda daha ziyade Batn-ı Nahle seriyyesi bağlamında görülmektedir. Bu sebeple onun doğumu, ilk gençlik dönemi ve ailesi hakkındaki bilgilerimiz eksik kalmaktadır. Aynı şekilde modern çalışmalar da Abdullah b. Cahş'ı spesifik bir biçimde araştırmak ve biyografisini hazırlamaktan ziyade Batn-ı Nahle bağlamında ele alarak değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, nşr. Ebû Hâcir Muhammed Saîd Besyûnî. Beyrut: y.y., 1405/1985.
- Algül, Hüseyin. "Haram Aylar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim 02.11.2021). <https://islamansiklopedisi.org.tr/haram-aylar>
- Apak, Âdem. *Siyer-i Nebi-1 [Hz. Peygamber'in (S.A.S) Hayatı- Şahsiyeti-Daveti]*. İstanbul: Ensar neş., 2017.
- Arslan, İhsan. "Hz. Peygamber'in Zeyneb bint Cahş ile Evliliğinin Değerlendirilmesi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12/64 (2019), 938-945.
- Ateş, Ali Osman. "Hz. Peygamber'in Zeyneb bint Cahş ile Evlenmesi Hakkındaki Bazı Rivayet ve Görüşlerin Değerlendirilmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, (1992): 161-180.
- Aykaç, Mehmet. "Hamne bint Cahş" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim 02.11.2021). <https://islamansiklopedisi.org.tr/hamne-bint-cahs>
- Azimli, Mehmet. *Siyeri Farklı Okumak*. Ankara: Ankara Okulu Yay., 2018.
- Barış, Mustafa Necati. "Zeyneb bint Cahş ve Hz. Peygamber'le Evliliği", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10/2 (Temmuz-Aralık 2010): 177-192.
- Begavi, Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyin b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ', *Mealimü't-tenzil*. thk. Muhammed Abdullah Nemr vd.. Riyad: Dam Taybe, 1989.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahya. *Ensabu'l-Eşraf*, thk. Muhammed Hamidullah, yy.: Dârü'l-Maarif, t.y..
- Belâzürî, Ahmed b. Yahya. *Ensabu'l-Eşraf*. thk. Süheyl Zekkâr, Riyâz Ziriklî, Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1417/1996.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin b. Ali. *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ehvâli sâhibü's-şerî'a*, thk. Abdülmü'tî Kal'acî. Beyrût: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1988.

- Çakan. İsmail Lütfi, “Abdullah b. Cahş”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim 02.11.2021). <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdullah-b-cahs>
- Çınar, Mahmut. “Hz. Peygamber’in Zeyneb bint Cahş ile Evliliği Etrafındaki Şüpheler”, *Diyanet İlmî Dergi*, 43/1, (Ocak, Şubat, Mart 2007): 31-50.
- Çoban, Köksal. *Mus’ab bin Umeyr’in Hayatı ve Kişiliği*. İstanbul: Rağbet yay., 2013.
- Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasan. *Târîhu'l-hamîs fî ahvâli enfesi nefis*. Kahire, yy., 1283.
- Doğrul, Ömer Rıza. *Tanrı Buyruğu-Kur’an’ı Kerim’in Tercüme Tefsir-i Şerîfi*. İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, 1955.
- Ebü Zehra, Muhammed. *Son Peygamber Hz. Muhammed*. çev. Mehmet Keskin. Cilt 3. İstanbul, Birleşik Yayıncılık, 1993.
- Efendioğlu, Mehmet. “Sahih”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim 02.11.2021). <https://islamansiklopedisi.org.tr/sahih-hadis#1>
- Erkocaaslan, Recep. “Hz. Peygamber’e Atılan Çirkin Bir İftira: Hz. Peygamber Zeyneb bint Cahş Evliliğinin Hz. Dâvûd Bat-Şeba Evliliğine Benzetilmesi”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 24/1 (Haziran 2020), 475-496.
- Fayda, Mustafa. “Batn-ı Nahle”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Erişim 02.11.2021). <https://islamansiklopedisi.org.tr/batn-i-nahle-seriyyesi>
- Fayda, Mustafa. “Emîrû'l-Mü'minin”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim 02.11.2021). <https://islamansiklopedisi.org.tr/emirul-muminin>
- Fayda, Mustafa. “İfk Hadisesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 02.11.2021). <https://islamansiklopedisi.org.tr/ikf-hadisesi>
- Göl, Yavuz Selim. *Hız. Hamza*. İstanbul: Beyan yay., 2020.
- Hacısmailoğlu, Muhammed İhsan. “Osmanlı Müelliflerinin Çalışmalarında Zeyd-Zeyneb Hadisesi Bağlamında Voltaire’in Fanatizm veya Peygamber Muhammed’in Bağnazlığı Adlı Tiyatro Eserine Değerlendirmeler”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19/1 (2020), 307-338.
- Hamîdullah, Muhammed. “Zeyneb bint Cahş”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim 02.11.2021). <https://islamansiklopedisi.org.tr/zeyneb-bint-cahs>
- Hamîdullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. Cilt 1. Ankara: Yenişafak Gaz., 2003.
- İbn Abdülber, Nemerî. *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, thk. Ali Muhammed el-Bicâvî. Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1996.
- İbn Atiyye, Endelûsî. *el-Muharrerul-veciz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1413/1993.
- İbn Hacer, el-Askalânî. *el-İsabe fî temyizi's-sahabe*. thk. Ali Muhammed Muevvis, Adil Ahmed. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1995.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd. *Cevâmî'us-sîre*. Kâhire: yy., ty..
- İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî. *es-Sikât*. Beyrut: Dâru'l-fikr, 1975.
- İbn İshâk, Muhammed. *es-Sîre: Kitâbü'l-mebde' ve'l-meb'as ve'l-meğazî*. thk. Tâhâ Abdurraûf Sa'd Bedevî. Kâhire: yy., 1998.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ. *Tefsîru'l-kur'âni'l-'azîm*. thk. Şâmî b. Muhammed es-Sellâme. Riyâd: Daru Taybe, 1999.

- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed. *Kitabü't-tabakâti'l-kebir*. thk. Ali Muhammed Ömer. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 2001.
- İbnü'l-Esîr, İzzüddin. *Üsdü'l-gâbe fî mârifeti's-sahâbe*, thk. Ali Muhammed Muavviz, Adil Ahmed Abdu'l-Mevcud. Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ty..
- İsmail Hakkı, İzmirli. *Meânî-i Kur'an -Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Tercümesi*. İstanbul: Milli Matbaa, R.1343/M.1927.
- Kapar, M. Ali. *H. Muhammed'in Müşriklerle Münasebetleri*. İstanbul, İlim yay., 1987.
- Kapar. Mehmet Ali. "Hakem b. Keysân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim 02.11.2021). <https://islamansiklopedisi.org.tr/hakem-b-keysan>
- Kazıcı, Ziya. *H. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı*. İstanbul: Çağ yay., 1991.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2006.
- Kutluboğa, Ebû'l-Fidâ. *es-Sikât min men lem yeka' fî kütübî's-sitte*. San'â: Merkezü'n-nu'mân, 2011.
- Küçük, Raşit. "Ebû Ahmed b. Cahş". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim 02.11.2021). <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebu-ahmed-b-cahs>
- Mahmudov, Elşad. *Sebepleri ve Sonuçları Açısından H. Peygamber'in Savaşları*. İstanbul: İSAM Yay, 2010.
- Makrîzî, Ebû Muhammed Takıyyüddîn Ahmed b. Ali b. Abdilkâdir b. Muhammed. *İmtâ'u'l-es-mâ*. thk. Muhammed Abdülhamîd en-Nümeysi. Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1999.
- Mizzî, Ebû'l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdîrahmân b. Yûsuf. *Tehzîbu'l-kemâl fî es-mâ'r-ricâl*. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1980.
- Özaydın, Abdülkerim. "Mir-i Alem". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim 02.11.2021). <https://islamansiklopedisi.org.tr/mir-i-alem>
- Şamî, Şemseddin. *Sübülü'l-hüda ve'r-reşad fî sîret-i hayri'l-ibad*. thk. Adil Ahmed Abdulmevcud, Ali Muhammed Muavviz. Beyrut: yy.. 1993.
- Şulul, Kasım. *H. Peygamber Devri Kronolojisi*. İstanbul: İnsan Yay, 2003.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyüb. *Mu'cemü'l-kebir*. thk. Hamdî Abdülmecîd Selefî. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1404/1984.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Câmiu'l-beyân an te'vili âyi'l-kur'an*. thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki. Kâhire: Dâru Hicr, ty..
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Târîhu'l-ümem ve'l-mülük*. Kahire: Dâru'l Maarif, 1967.
- Vâkidî, Muhammed b. Ömer. *Kitâbü'l-meğazî*. thk. Marsden Jones. Beyrüt: Alemü'l Kü-tüb,1984.
- Vellevî, Muhammed b. Ali. *Zehîratü'l-'ukbâ*. Beyrut: Dâru Âli birûm, 2003.
- Yıldırım, Muhammed Emin. *Hazreti Peygamber'in (SAV) Albümü Soy Ağacı/Nesebi ve Yakınları*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2015.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân. *Men tekelleme ve huve muvessak*. Zerkâ: Mektebetü'l-menâr, 1986.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân. *Siyeru a'lemi'n-nübela*. Beyrut: yy. 1418/1997.
- Zemahşerî, Muhammed. *Tefsîru'l-keşâf*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud. Riyâd: el-Mektebetü'l-Ubeykân, 1998.
- Zubeyri, Ebû Abdillâh el-Mus'ab b. Abdillâh b. el-Mus'ab. *Kitabu nesebi kureyş*, thk. E. Levi-Provencal. Kahire: yy.,1982.

